2019-55-RE

CAUSA 2019-55-RE

(Vidal Font c/ Principat d'Andorra)

Número de registre 322-2019. Recurs d'empara

Sentència del 9 de desembre del 2019

BOPA núm. 108, del 18 de desembre del 2019

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 15 de juliol del 2019, per la representació processal de la Sra. Rosa Vidal Font, mitjançant el qual interposa un recurs d'empara contra l'aute del 20 de febrer del 2019, dictat per la Secció Civil 2 de la Batllia, i contra l'aute del 26 de juny del 2019, dictat per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració dels drets al procés, a l'accés a la justícia i a obtenir una decisió fonamentada en Dret, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, fent constar, a més, que la vulneració s'estén al dret a l'herència, reconegut a l'article 27 de la mateixa norma, i, atès que demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats i que anul·li les resolucions objecte de recurs, així com, consegüentment, la providència del president del Tribunal Superior de Justícia del 12 d'abril del 2018, per tal que es reconegui que la recurrent, com a continuadora processal, a títol d'hereva de la seva mare, no ha de ser sotmesa a la declaració judicial d'ineficàcia de la clàusula de confiança inserida en l'heretament contingut en els capítols matrimonials dels pares de 1946, sinó que flueix directament sense necessitat de cap altre procediment judicial o no judicial previ o posterior, de l'heretament del qual es beneficia;

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41.2, 98 c) i 102;

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítols primer i sisè;

Vist que el magistrat, Sr. Joan Manel Abril Campoy, va plantejar la seva inhibició en aquesta causa, la qual va ser acceptada pel Ple del Tribunal;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional del 17 d'octubre del 2019, que va admetre a tràmit, sense efectes suspensius, el recurs d'empara 2019-55-RE;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat, l'11 de novembre del 2019, pel Ministeri Fiscal;

Vistes les conclusions formulades dintre de termini per la part recurrent i pel Ministeri Fiscal;

Escoltat l'informe de la magistrada ponent, Sra. Laurence Burgorgue-Larsen;

1. Antecedents processals davant les jurisdiccions ordinàries

1.1. En el marc d'una successió hereditària entre la Sra. Matilde Font Cabanes i el Sr. Carles Font Rossell, i després de la mort d'aquesta, el 12 d'abril del 2018, el president de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va dictar una providència fixant un termini improrrogable de suspensió 3 mesos per tal que la representació processal de la difunta confirmés la identitat dels seus hereus, així com l'acceptació de l'herència. Tanmateix, de comú acord entre les parts es van sol·licitar diversos ajornaments.

1.2. La Sra. Rosa Vidal Font, filla única de la Sra. Matilde Font Cabanes, va sol·licitar a la Batllia, en jurisdicció voluntària, que la declarés hereva de la seva mare i que es constatés que acceptava l'herència.

1.3. El 20 de febrer del 2019, la Secció Civil 2 de la Batllia no va admetre a tràmit aquesta demanda, per tal com es va declarar incompetent, ja que considerava que les actuacions per determinar el successor s'havien de promoure davant de notari.

1.4. La representació processal de la Sra. Rosa Vidal Font va interposar un recurs d'apel·lació contra aquesta decisió, i, el 26 de juny del 2019, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va dictar un aute mitjançant el qual desestimava aquest recurs i confirmava íntegrament la decisió de la Batllia.

1.5. El 15 de juliol del 2019, la representació processal de la Sra. Rosa Vidal Font va interposar un recurs d'empara contra les resolucions ressenyades en l'encapçalament, per una presumpta vulneració dels drets al procés, a l'accés a la justícia i a obtenir una decisió fonamentada en Dret, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, fent constar, a més, que la vulneració s'estén al dret a l'herència, reconegut a l'article 27 de la mateixa norma.

2. Argumentació jurídica

2.1. Argumentació jurídica de la recurrent

- La recurrent al·lega que allò que s'ha de dirimir en aquest litigi és una successió, fet que s'ha de poder acreditar amb tots els mitjans legals possibles, sense que cap llei substantiva ni processal estableixi que s'hagi de fer d'una manera especial i específica.

- Al·lega que com a filla única, en virtut de l'heretament disposat en els capítols matrimonials dels seus pares, és la seva hereva, condició que té *ex* heretament, i que declara acceptar davant la Batllia.

- Pretén finalitzar el litigi, que enfrontava la seva mare i l'oncle d'aquesta, iniciat l'any 1970, continuant la postura processal de la seva mare. Ara bé, es troba davant d'unes exigències no

només contradictòries entre si, sinó que a més són contràries al dret d'accés a la justícia.

- Considera igualment que el raonament del Tribunal de Batlles manca de motivació ja que la motivació que conté és irracional, il·lògica, erràtica i absurda. La Batllia es declara incompetent per declarar-la hereva *ab intestat*, però és que aquesta no era la seva petició, la qual raïa en una declaració d'hereva contractual, condició que la batlle mateixa admet.

- Segons la batlle aquesta petició s'ha d'efectuar davant un notari, i tot i que no comparteix aquesta decisió, es va dirigir a una notària que va declarar que no li corresponia procedir a aquest tipus d'actuació.

- En fase d'apel·lació, la Sala Civil confirma la decisió de la Batllia però emprant uns altres motius; la remissió al notari deixa de ser apropiada i considera que cal acudir a la jurisdicció contenciosa, contra hereus desconeguts, per tal que es declari la ineficàcia de la clàusula de confiança prevista subsidiàriament en cas de pluralitat de fills.

- Precisa que la clàusula que conté l'heretament, conté també de manera subsidiària la clàusula de confiança, i seria irraonable i il·lògic voler-ne declarar la seva ineficàcia. Conclou que la clàusula de confiança no necessita ser expressament declarada ineficaç en un judici previ, per no ser aplicable, sinó que és suficient constatar que el fet eventual que podria donar lloc a la seva utilització no es verifica.

- Afegeix que ambdues decisions impugnades són contradictòries amb la providència dictada pel president del Tribunal Superior de Justícia, la qual no sotmetia la seva successió processal a un judici contradictori ordinari contra x i subsegüent judici en jurisdicció voluntària, ni a cap acte notarial.

- Tot i reconèixer que el dret a l'herència no és invocable en empara constitucional, considera que es veu vulnerat per tal com la condiciona a exigències que no estan previstes en cap norma, ni en la jurisprudència i que són, a més, il·lògiques.

- Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats i que anul·li les resolucions objecte de recurs, així com consegüentment, la providència del president del Tribunal Superior de Justícia del 12 d'abril del 2018, per tal que se li reconegui que, com a continuadora processal, a títol d'hereva de la seva mare, no ha de ser sotmesa a la declaració judicial d'ineficàcia de la clàusula de confiança inserida en l'heretament contingut en els capítols matrimonials dels pares de 1946, sinó que flueix directament sense necessitat de cap altre procediment judicial o no judicial previ o posterior, de l'heretament del qual es beneficia.

2.2. Argumentació de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia

- La Sala Civil exposa que l'aute de la Batllia no admet a tràmit la petició de la recurrent per incompetència, ja que pel fet que s'havia nomenat hereu contractual a través dels capítols matrimonials, la successió intestada no podia operar i que, en tot cas, les actuacions per determinar l'hereu havien d'intervenir davant notari.

- Recorda que l'objecte d'un procés de jurisdicció voluntària de declaració d'hereus només es pot dur a terme si no existeix una delació voluntària, ja sigui contractual o testamentària.

- En aquest cas, existeixen uns capítols matrimonials en què els avis i els pares de la recurrent convenien heretar el fill del matrimoni que millor els semblés, facultant el sobrevinent a fer-ho, i cas de no fer-ho, designaven per hereu a aquell que resultés escollit per dos parents més pròxims, un per part. Es tracta, doncs, d'un supòsit d'herència distributària a través d'una clàusula de confiança.

- Altrament dit, és una exigència dels causants de l'herència, de manera que trobant-se vigent una disposició successòria contractual, el nomenament dels hereus per part de la Batllia en l'àmbit d'un procés de jurisdicció voluntària no és procedent; la Batllia només podrà intervenir quan s'hagi acreditat i declarat la ineficàcia de la clàusula que conté aquesta exigència en el procediment declaratiu escaient, procediment que hauria d'interposar-se contra les ignorades persones amb dret a l'herència dels seus difunts pares altres que la recurrent, sense que el procediment de jurisdicció voluntària resulti idoni a aquesta finalitat.

- El fet que la recurrent sigui filla única no permet derogar l'exigència esmentada.

- Tampoc s'ha menystingut el seu dret a la jurisdicció, ja que la solució adoptada s'adequa a la voluntat expressada pels seus pares en els capítols matrimonials.

- En relació amb les dificultats al·legades per la recurrent per tal de dur a terme el procediment esmentat, la Sala Civil indica que en un aute del 22 de desembre del 2017 ja va declarar que cas d'acreditació de la inexistència de parents propers o que aquests refusessin el càrrec, s'hauria de promoure la ineficàcia de la designació distributària i procedir, aleshores, a l'obertura de la successió intestada (article 139 de la Llei 46/2014).

- Pel que fa a l'acceptació de l'herència, declara que en no haver-se produït encara la delació de l'herència de la causant, la recurrent no pot pretendre que es faci constar que ha acceptat l'herència amb efectes a partir de la defunció de la seva mare.

2.3. Argumentació del Ministeri Fiscal

- En primer lloc, el Ministeri Fiscal considera que l'única resolució impugnable en empara és l'aute del 26 de juny del 2019, la impugnació de les altres resolucions és extemporània.

- Pel que fa al fons, després de recordar la naturalesa del recurs d'empara, destaca que les resolucions impugnades contenen una argumentació jurídica que les justifica. En efecte, l'existència d'una disposició *mortis causa* impossibilita una declaració d'hereus *ab intestat* i es va donar resposta a la recurrent exposant les possibles solucions al seu cas concret, sense que es puguin qualificar les diverses resolucions de la jurisdicció ordinària de contradictòries, afegint que el dret d'accedir als tribunals no es pot exercitar al marge de les vies procedimentals legalment establertes.

- Pel que fa a la vulneració del dret a l'herència recorda que no és un dret que pugui ser protegit en empara, però sí que és un principi rector que ha de servir per orientar les polítiques públiques.

- Reitera que el fet de no obtenir una resolució favorable a les seves pretensions pel fet de no haver seguit les vies legals escaients no suposa la vulneració de cap dret.

- Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que desestimi aquest recurs d'empara per no haver-se produït la vulneració dels drets fonamentals al·legats.

3. Fonaments jurídics del Tribunal Constitucional

3.1. El recurs d'empara no converteix el Tribunal Constitucional en una tercera instància ni en un tribunal suprem.

3.2. Quan un recurrent al·lega la vulneració del dret constitucional a obtenir una decisió fonamentada en Dret (article 10.1 de la Constitució), l'únic objecte del recurs d'empara és el de verificar que les decisions impugnades estiguin motivades i es fonamentin en un raonament jurídic que no sigui il·lògic ni absurd.

3.3. Quan entren en joc drets substancials, el control d'aquest Tribunal en el marc del recurs d'empara consisteix a determinar si els recurrents han estat privats o no d'una protecció efectiva, és a dir, si han estat situats o no en una indefensió material (veg. per ex. el punt 3.3 de l'aute del 22 de desembre del 2017, recaigut en la causa 2017-33-RE o el punt 3.1 de la sentència del 19 de febrer del 2018, recaiguda en la causa 2017-53-RE).

3.4. En aquesta causa, la qüestió que aquest Tribunal ha de resoldre és la de saber si les jurisdiccions ordinàries han vulnerat el dret d'accés a la justícia de la recurrent pel fet de declarar-se incompetents per estimar la seva petició de ser declarada hereva de la seva mare i que es constatés la seva acceptació de l'herència.

3.5. La providència del 12 d'abril del 2018 va exposar de manera clara el camí que havia de seguir la recurrent per establir la successió processal de la seva mare: presentar una còpia de l'escriptura notarial de l'acceptació d'herència o, cas de no existir testament, codicil o altre acte de darrera voluntat, presentar l'aute de declaració d'hereus *ab intestat*.

3.6. Ara bé, tot i existir uns capítols matrimonials, la recurrent va sol·licitar ser declarada directament hereva per la Batllia, tanmateix, tant la Batllia com la Sala Civil van considerar que un procés de jurisdicció voluntària de declaració d'hereus només es podia dur a terme si no existia una delació voluntària, ja fos contractual o testamentària i que, en aquesta causa, existia un supòsit d'herència distributària a través d'una clàusula de confiança, motiu pel qual la via seguida per la recurrent no era procedent.

3.7. L'aute impugnat de la Sala Civil considera que el supòsit és el d'una d'herència distributària, a través d'una clàusula de confiança i declara que "*trobant-se vigent una disposició successòria contractual, el nomenament dels hereus per part de la Batllia en l'àmbit d'un procés de jurisdicció voluntària no era procedent, i sols podria intervenir quan s'hagi acreditat i declarat, la ineficàcia de la clàusula que la conté en el procediment declaratiu escaient, procediment aquest que hauria d'interposar-se contra les ignorades persones amb dret a l'herència dels seus difunts pares altres que la pròpia Sra. VIDAL, sense que el procediment de jurisdicció voluntari resulti idoni a aquesta finalitat. En conseqüència, el fet que la sol·licitant pugui afirmar ser filla única (...) no permet derogar al que fins ara ha estat indicat*", afegint que no es pot considerar que es menystingui el seu dret a la jurisdicció, atès que "*la solució adoptada no deixa d'adequar-se a la voluntat expressada pels seus pares en els capítols matrimonials*".

En aquest sentit, indica que en aquest cas s'han d'aplicar les disposicions contingudes a l'article 139 de la Llei 46/2014, del 18 de desembre, de la successió per causa de mort que regula l'elecció o la distribució, precisant que l'apartat d) d'aquest article disposa que "*L'herència no es defereix fins que*

es fa l'elecció o la distribució", i l'apartat e) declara que "*A falta d'elecció o distribució o de falta d'acord entre els electors o ditribuïdors, l'herència es defereix als fills per parts iguals i entren en lloc del premort els seus descendents per estirps*".

3.8. Com ha proclamat amb reiteració aquest Tribunal, la selecció, la interpretació, el discerniment i l'aplicació de la legislació adient a la qüestió que s'ha de resoldre són competència de la jurisdicció ordinària. I, al Tribunal Constitucional li correspon específicament l'enjudiciament de si, en efectuar aquestes operacions, els tribunals de la jurisdicció ordinària han infringit algun dels drets fonamentals establerts a l'article 10 de la Constitució. Per consegüent, o s'obté la delació voluntària a favor de la interessada o s'insta la declaració d'ineficàcia de la clàusula capitular per poder instar la delació legal intestada.

3.9. Si bé és cert que aquesta via no sembla convenir a la recurrent que, evidentment, la troba feixuga -perquè ho és- no es pot obviar l'existència dels capítols matrimonials esmentats ni és pot adduir que els tribunals ordinaris no hagin donat resposta motivada a les seves pretensions.

3.10. Sobre la vulneració del dret a l'herència, reconegut a l'article 27 de la Constitució, la representació processal mateixa de la recurrent reconeix que no és invocable en empara constitucional. De tota manera, i dit de passada, l'al·legació d'aquesta vulneració seria prematura, ja que res indica que cas de seguir la via processal establerta per la Sala Civil, la recurrent no podria obtenir la finalitat perseguida.

3.11. Per tots aquests motius, el Tribunal Constitucional no pot estimar aquest recurs d'empara.

3.12. La desestimació total del recurs d'empara comporta la condemna de la part recurrent al pagament de les costes processals en seu constitucional (article 92.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional), nogensmenys, en aquest cas, en no haver-hi una part adversa, no cal fer cap pronunciament al respecte.

DECISIÓ:

En atenció a tot això que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

HA DECIDIT:

1. Desestimar el recurs d'empara presentat per la representació processal de la Sra. Rosa Vidal Font contra l'aute del 20 de febrer del 2019, dictat per la Secció Civil 2 de la Batllia, i contra l'aute del 26 de juny del 2019, dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia.

2. Publicar aquesta sentència, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la representació processal de la Sra. Rosa Vidal Font, a la presidenta de la Batllia, al president del Tribunal Superior de Justícia i al Ministeri Fiscal ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 9 de desembre del 2019.

Dominique Rousseau
President

Josep-D. Guàrdia Canela
Vicepresident

Laurence Burgorgue-Larsen
Magistrada